

Vzpodbude, ki jih pričujoče delo etnologu nudi, so številne; v nič manjši meri spoznanja. Zanimiva je podoba strokovnih ambicij agrarne zgodovine in tako posredno naravnana akcentuacija izrazito etnoloških vprašanj. Med njimi se nedvomno kaže potreba prizadevno odkrivati kompleksno podobo slovenskega kmečkega življa v okviru vaških naselij, srenj in družin pred agrarno revolucijo in med njo. Pri tem bo seveda treba upoštevati vse teritorialne razlike in notranjo socialno razslojenost, na to pa Britovškova historiografska obdelava te problematike dovolj zgovorno opozarja. Med naloge etnologije bo vsekakor treba šteti vprašanja duhovne fiziognomije slovenskega podeželskega človeka po posameznih obdobjih, da bo sklicevanje na neznanje, na močno ukoreninjene tradicije in številne predsodke, na nezaupanje do vseh »novotarij«, na zao stalost in podobno dobilo bolj plastično podobo. Zaradi socialnih nasprotij na vasi, ki jih tudi Britovškova študija odkriva skozi vse obravnavano obdobje, bo prej ali slej treba pri etnoloških raziskavah posvetiti več zanimanja kulturnim pojavom, ki nosijo pečat tega nasprotja. Kolikor drži avtorjeva ugotovitev, da je bilo » o nastanku družbene plasti kočarjev . . . v slovenski historični literaturi mnogo napisanega« (str. 45), bi bržčas ne mogli zapisati nekaj podobnega za raziskovanje življenja in pa kulture te socialne plasti. Tudi pavšalne sodbe o vaških skupnostih bo treba soočiti z ugotovitvami, kakršne nudi o tem problemu pričujoče delo.

Pritrjevanje tezi, da so vsa obdobja družbenozgodovinskega razvoja za etnologijo zanimiva, ne more izključiti željo, da bi bila novejšemu dogajanju posvečena prav posebna pozornost. Razlogi so praktične vrste. Zaradi pomena historiografskih študij za etnološka preučevanja bi bilo samo želeli, da bi Britovškovo delo doživelo kaj kmalu nadaljevanje, v katerem bi dobili tudi etnologi trdno oporo za preučevanje polpreteklih in sodobnih procesov na vasi. Take študije, tako historiografske etnološke in drugačne vrste, pa bi morale več kot samo zanimati našo družbeno prakso.

Slavko Kremenšek

Hermann Bausinger, Volkskultur in der technischen Welt. W. Hohlhammer Verlag. Stuttgart 1961. Str. 217, 8°

V vrsti novejših etnoloških teoretičnih razprav na nemškem jezikovnem območju zavzema pričujoča študija še zlasti po svojem radikalizmu odlično mesto. Ob kritičnem pretresu doslej več ali manj običajnih etnoloških teoretičnih postavk in njihovega soočenja s poglavitnimi značilnostmi sodobnega življenja je avtor izrazil vrsto misli, ki jim velja posvetiti vso pozornost.

Med najvažnejše Bausingerjeve trditve je nedvomno šteti tezo, da ne gre v nobenem primeru izdvajati etnološkega predmeta iz celotnega zgodovinskega konteksta. Mnenju, da je ljudski svet nezdgovinska in tehnični svet temu nasprotno v največji meri zgodovinska kategorija, Bausinger odločno ugovarja. Takole pravi: »Kolikor ne razumemo pod pojmom ljudski svet (Volkswelt) nikjer realizirane ideje z izvenčasovno vsebino, temveč stvarni duhovni in materialni svet »navadnega ljudstva« (einfaches Volk), je le-ta zgodovinske narave« (str. 17). Izločitev tako imenovane »masovne« kulture in »civilizacijskih« pojavov iz ljudske kulture določi etnologiji sodobnosti (Gegenwartsvolkskunde) vlogo iskatelja prežitkov, ki naj si pogosto lasti še pravico dajanja svetovnonazorskih nasvetov. Tako usmerjevanje je po Bausingerjevem mnenju nezgodovinsko in zgrešeno.

Avtor ugotavlja, da v teoretičnem pogledu na Nemškem skoraj nihče ne zastopa mišljenja, da je predmet etnologije omejen le na kmete in na podežele. Zadnji pomembnejši teoretični spis s takšnim stališčem je bil, po besedah Bausingerja, objavljen leta 1927. Pač pa je vse pogostejša in odločnejša zahteva po etnološkem preučevanju velemest. Vendar je neskladnost med teoretičnimi načeli in praktičnimi izvedbami še vedno občutna. Bausinger meni, da so premalo teoretično utrta tla za take obdelave bistven razlog za tak položaj. Ob tem še domiselno opozarja, da postaja stereotipno omejevanje na velemesta že

samo po sebi sumljivo, kajti s tem so zanemarjene najrazličnejše prehodne oblike. Ob idealnem vaškem tipu se javlja še idealni velemestni tip. Preskok prehodnih pojavov ohranja pri življenju kategorije obravnave kmetstva. Raziskovalci nedavne preteklosti namreč niso odkrivali svojstvenosti preučevanih obdobj, temveč so iskali le ostanke, prežitke prejšnjih zgodovinskih stanj. Tako usmerjeno delo pa ni nujno omejeno le na vaško življenje. Tudi po velemestih so četrti, ki jih je novejši gospodarski razvoj pustil ob strani. Avtorju se je zdelo potrebno to dejstvo poudariti, kajti nove etnološke usmeritve so večinoma takšne narave, da ne navajajo k odkrivanju novemu življenju ustreznih kategorij in prijemov, pač pa se lotevajo novega predmeta in doslej etnološko nepreučeni skupin prebivalstva na starih teoretičnih osnovah.

Bausingerju gre v njegovi študiji za nove teoretične osnove in nove kategorije. Realni svet malih ljudi, »navadno ljudstvo« (das einfache Volk) mu pomeni predmet sodobno usmerjene etnologije. Majhne in realne družbene enote, vas, sosese, družino itd. predlaga za okvire etnološke raziskave. Pri tem pa spet opozarja, da je etnološko zanimiva ljudskost v resnici vedno zgodovinsko določena in družbeno opredeljena. In s tega vidika velja poleg sodobnih kulturnih oblik, ki so pri obravnavi sodobnega življenja vsekakor primarne, upoštevati tudi zgodovinske, »ljudske« pojave, pač v skladu z njihovim pomenom za današnje življenje. Ne le rock and roll, tudi ljudski ples, pa tudi ne samo ljudska glasba, temveč tudi »šlager« so pojavi, ki zanimajo raziskovalca ljudske kulture. »Ne več oblike, temveč vodila so znamenje ljudskosti v dinamični družbi«, pravi W. Brepohl. Bausinger ga dopolnjuje: tudi vodila (norme) dobivajo določene oblike v kulturnih pojavih, pa če še tako malo obstojne. Etnologija, ki hoče o sodobni kulturi in o duhovnem svetu preprostih ljudi nekaj reči, ne sme teh oblik podcenjevati.

Slavko Kremenšek

Die Bauernhäuser des Kantons Graubünden, Band I, die Wohnbauten; Verfasser: Christoph Simonett, Verlag: Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde, Basel 1965. Str. 255, posnetkov 600, barvna slika 1, karta 1, 4°

Sistematično zbrano in proučeno gradivo o stanovanjskih zgradbah v kantonu Graubünden v Švici more biti le rezultat dolgoletnih organiziranih raziskovanj, kakršne je pod okriljem Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde izvedla posebna organizacija Aktion Bauernhausforschung in der Schweiz. Sodelavci te organizacije so bili na delu vse do konca druge vojne; uspelo jim je, da raziskave ljudskega stavbarstva ne zaostajajo za raziskavami mestne arhitekture in umetnostnozgodovinskih spomenikov. Delo je najbolj uspelo v omenjenem kantonu, kjer so se po zaslugi Bündner Vereinigung für Heimatschutz, ki je delovalo že v začetku tega stoletja, ohranili najlepši in najznačilnejši primeri ljudskega stavbarstva. Tako je delovna skupina arhitektov, etnografov in drugih sodelavcev že pred desetimi leti razpotalaga z nad sedem tisoč registriranih značilnih objektov, nad osem tisoč fotografij in okoli šest tisoč skiciranih tlorisov. Pričujoče delo seznanja bralce z vsem gradivom, načini gradnje in oblikami stanovanjskih zgradb v stalnih naseljih in v višje ležečih občasnih naseljih pastirjev in planšarjev. Časovno zajema delo razvoj ljudskega stavbarstva od karolinške dobe, kot najstarejši vir pa je raziskovalcem koristil testament škofa Tella iz 8. stoletja. Tekst spremlja obsežno in tehnično dovršeno slikovno gradivo, kar daje publikaciji še prav posebno vrednost, bralcu pa narodne in točne predstave.

Kot primerjalno gradivo za ljudsko stavbarstvo na našem ozemlju je delo še posebej zanimivo in poučno, saj se namreč tudi na prikazanem območju Švice prepleta dvoje kultur: alpska in mediteranska.

Omenjena publikacija je prva od predvidenih dveh; v drugi bodo prikazana gospodarska poslopja in dokončna opredelitev tipov vseh ljudskih zgradb, dognanih tudi s pomočjo arheoloških in kulturno zgodovinskih kriterijev.

F. Sarf